

Стратегічне управління – це такий вид управління організацією, за якого:

- людський потенціал сприймається як основа і цінність організації; діяльність організації орієнтована на задоволення запитів споживачів і замовників освіти;
- забезпечується гнучка реакція на зміни зовнішнього оточення і внутрішнього середовища організації; в організації проводяться своєчасні зміни;
- організація має змогу відповідати на виклик з боку зовнішнього оточення; домагатися конкурентних переваг;
- забезпечується можливість успішної діяльності в довгостроковій перспективі; гарантується виконання сформульованої або вибраної місії, а також досягнення поставлених цілей.

Узагальнюючи, відзначимо, що стратегічне управління школою покликане забезпечити її розвиток у майбутньому, а не тільки її функціонування.

Звичайно ж, коли йдеться про виживання в ринковому конкурентному середовищі, не стоїть питання про те, що школа може жалюгідно існувати. Можливість невдач навіть не спадає на думку, є конкретна мрія, до втілення якої прагне весь шкільний колектив.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ван Вейринген Ф. Стратегическое управление в школе // Управление в образовании: Практическое руководство / Под ред. П. Карстанье, К. Ушакова. – М., 1995. – С. 88.
2. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник. – М., 2000. – 296 с.
3. Калініна Л.М. Модуль 2. Стратегічне управління // Освітній менеджмент: Навчальний посібник / За ред. Л.І. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – С. 56–93.
4. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління: Навчальний посібник. – К., 1999. – С. 14, 15, 17, 27.
5. Ansoff H.I. Concepts of strategy //Quinn J.B.etal. The strategy process: concepts, contexts and cases. – London, 1988.
6. Higgins J.M. Organizational Policy and Strategic Management: Text and Cases. 2nd ed. – Chicago, 1983.
7. Pearce J.A., Robinson R.B. Jr. Strategic Management. 2 ed. Homewood, Ill: Richard D.Jr Win, 1985.
8. Schendel D.E., Hatten K.J. Business Policy or Strategic Management: A Broader View for an Emerging Discipline: Academy of Management Proceedings, August, 1972.
9. Stair R.M. Principals of Information Systems. – Boyd and Fraser Publishing, 1996.

УДК 37.03:94 (477)

В. В. Кузьменко

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

На сучасному етапі розвитку нашої країни спостерігається зростання у науковців інтересу до національної історико-педагогічної тематики, визначення необхідності детального аналізу історичного досвіду, прагнення повернути забуті педагогічні ідеї та імена для більш глибокого розуміння подальшого розвитку навчально-виховного процесу в закладах освіти. Слід звернути також увагу на набутий українцями досвід, який ще не отримав свого ґрунтовного висвітлення, об'єктивної оцінки щодо значення його для сьогодення. Певний досвід є і з формування в учнів наукової картини світу. Так, для вирішення цієї проблеми в різні періоди розвитку освіти застосовували різноманітні засоби, форми і методи. Одним із найбільш ефективних напрямків розв'язання проблеми є широке застосування у навчально-виховному процесі школи міжпредметних зв'язків.

Проблемі формування наукової картини світу останнім часом приділяється значна увага у працях С. У. Гончаренка, В. Р. Ільченко, О. М. Лазарович, Н. В. Нетребко,

В. І. Сисоєнко та ін., а міжпредметним зв'язкам присвятили свої дослідження Р. С. Гуревич, В. М. Максимова, О. Є. Мисечко, Г. П. Федорець та ін.

Разом з тим проблемі формування наукової картини світу засобами міжпредметних зв'язків в історії педагогічної думки належної уваги не приділялось. Тому метою даної статті є аналіз використання міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі освітніх закладів як засобу формування в учнів наукової картини світу у другій половині XIX – XX століття.

Проблема здійснення міжпредметних зв'язків виникає в історії освіти разом з початком систематичного вивчення різних навчальних предметів. Особливо ця проблема стає актуальною з появою у шкільному навчанні значної кількості ізольованих курсів, на основі яких не можливо сформувати цілісну картину світу. Пошук шляхів отримання цілісних знань про природу та суспільство і привів до необхідності застосування міжпредметних зв'язків та інтеграції змісту навчального матеріалу.

У свій час звертали увагу на необхідність міжпредметних зв'язків Я. А. Коменський, Дж. Локк, І. Г. Песталоцці та інші класики педагогічної науки. Я. А. Коменський підкреслював необхідність установлення зв'язку між предметами для формування в учнів системи знань та цілісного уявлення про навчальний процес. Він писав: "Усе, що перебуває у взаємозв'язку, має викладатися в такому самому зв'язку" [1: 279]. Дж. Локк підкреслював необхідність поєднання загальної освіти з прикладною. І. Г. Песталоцці вимагав установити взаємозв'язки між навчальними предметами: "приведи у своїй свідомості всі взаємопов'язані між собою предмети в той зв'язок, в якому вони дійсно знаходяться у природі" [2: 175].

Швидкий розвиток наук вимагав з однієї сторони подальшої диференціації, а з іншої – необхідності узагальненого цілісного навчального процесу, що в свою чергу вимагало подальшого розвитку ідеї міжпредметних зв'язків. Але на початку XIX століття значне збільшення кількості навчальних предметів приводить до перевантаження шкільних програм. Особливо цей процес був характерним для Росії. Одну з причин такого перевантаження К. Д. Ушинський бачив у відсутності взаємозв'язку між навчальними предметами. У своїй роботі "Людина як предмет виховання" він підкреслює, що подолати хаос у голові учня можна тільки в процесі злагодженої роботи всіх учителів. З цією метою педагоги повинні турбуватися не тільки за свій предмет, а в першу чергу за розумовий розвиток дітей. У цьому випадку у школярів формуються цілісні уявлення про оточуючий нас реальний світ [3]. У своїх роботах видатний педагог заклав основи методики використання міжпредметних зв'язків.

Подальший розвиток теорії міжпредметних зв'язків знаходимо у працях таких відомих педагогів, як М. Ф. Бунаков, В. І. Водовозов, В. Я. Стоюнін та інші. Вони підкреслювали необхідність взаємозв'язків як між окремими предметами, так і між окремими розділами однієї дисципліни.

Після революції 1917 року в системі освіти України ідея міжпредметних зв'язків отримала практичне втілення в спеціальних програмах, які були побудовані за комплексною системою навчання. Основою системи були розробки зарубіжних педагогів А. Лая, Д. Дьюї, Г. Кершенштейнера.

У 20–30 роки XX століття навчальні плани української школи були побудовані відповідно до програм Гуса. В центрі такої програми знаходилась трудова діяльність людини. Навчальний матеріал об'єднувався навколо трьох основних напрямків: природа, праця, суспільство. Завдяки цьому зникала відірваність школи від життя та ізольованість навчальних дисциплін одна від одної. За цією системою знання поєднувалися з фізичним, розумовим розвитком та працею учнів. Фактично комплексна система була міжпредметною і поєднувала знання з різних наук навколо певного об'єкта трудової діяльності. Тобто навчальний матеріал у процесі трудової діяльності учнів об'єднувався, пов'язувався із життям, узагальнювався, і на основі цього формувалася цілісна картина світу. Слід підкреслити, що це була так звана наукова картина світу.

Треба нагадати, що німецьким педагогом А. Лаєм на початку ХХ століття був уведений термін “кореляція”. А. Лай визначав, що оскільки предмети діляться на різні групи, то між ними повинен бути встановлений взаємозв’язок. Кореляція мала важливе значення у комплексній системі навчання, але вона втратила своє значення при переході на предметну систему. У 20 – 30 роки ХХ століття предметної системи, в класичному її розумінні, не було, а отже, і не виникало необхідності у здійсненні міжпредметних зв’язків у сучасному їх розумінні.

У зв’язку з подальшою індустріалізацією країни виникла необхідність розширення системи вищої та середньої спеціальної освіти, постало питання підвищення в першу чергу якості знань учнів. У радянській країні були відкинуті позитивні надбання української школи і прийнята єдина для всього СРСР організація навчальних закладів згідно постанови ЦК ВКП(б) від 5 вересня 1931 року “Про початкову і середню школу”, якою передбачено зміну навчальних програм і планів відповідно до нових вимог. У ній підкреслювалась необхідність міжпредметних зв’язків. У постанові говорилось, що школа не дає своїм випускникам ґрунтовних знань з основ наук (учні дійсно не отримували систематичних і міцних знань з фізики, хімії та математики), недостатню увагу приділяє підготовці школярів до вступу в середні й вищі навчальні заклади.

У зв’язку з цією постановою Наркомос України затвердив нові навчальні плани початкової, семирічної і середньої школи. Вони були побудовані на основі предметного викладання шкільних дисциплін. Міжпредметні зв’язки в школах цього періоду практично були відсутні.

25 серпня 1932 року ЦК ВКП(б) прийняв постанову “Про навчальні програми та режим у початковій і середній школі”, в якій повністю засудив комплексну систему, лабораторно-бригадний метод навчання тощо. Згідно з постановою було рекомендовано проводити навчання за класно-урочною системою. Основною формою навчальної роботи в школі став урок із сталим складом учнів, що проводився за стабільним розкладом. Разом з тим, окрім загальної вимоги здійснення міжпредметних зв’язків, ніяких змін у навчальному плані не передбачалося. Тобто зв’язки між окремими предметними знаннями в навчальному процесі були, але незначні.

Постанова від 12 лютого 1933 року ЦК ВКП(б) “Про підручники для початкової і середньої школи” відмінила використання “динамічних”, “місцевих”, “розсипних” та інших підручників, вимагала створення стабільних підручників з усіх навчальних предметів. Вони повинні були бути методологічно витримані, наукові, враховувати вікові особливості учнів, бути доступними тощо. Але на необхідність реалізації міжпредметних зв’язків уваги не зверталось.

Слід підкреслити, що в цей період існування школи міжпредметні зв’язки розглядалися на світоглядній основі, тобто на основі діалектико-матеріалістичного світогляду.

Подальший розвиток міжпредметні зв’язки отримали після прийняття 24 грудня 1958 року закону “Про посилення зв’язків школи з життям та про дальший розвиток системи народної освіти у СРСР”. У цей період виникає нове направлення міжпредметних зв’язків – між загальноосвітніми та політехнічними знаннями. Тому міжпредметні зв’язки набувають широкого застосування в школах 60 років ХХ століття. Навіть у педагогічному словнику 1960 року видання дається визначення цього поняття. Але у педагогічній енциклопедії 1964 року видання цей термін не згадується. Звідси видно, що в 60 роки ХХ століття міжпредметні зв’язки тільки починають поступово входити в широкий педагогічний обіг як шляхом використання самого терміну, так і впровадженням їх в реальний навчально-виховний процес школи.

Предметом дослідження науковців (Б. Г. Ананьєв, М. А. Данілов, Б. П. Єсіпов, І. Т. Огородніков та інші) поступово стають різні дидактичні аспекти міжпредметних зв’язків. Для практичного впровадження міжпредметних зв’язків у роботу вчителів загальноосвітніх шкіл велике значення мала так звана “координаційна сітка” (в ній показані

етапи формування наукових понять при вивченні різних предметів), яку розробили співробітники науково-дослідного Інституту педагогіки АПН СРСР під керівництвом Б. Г. Ананьєва. Проблема міжпредметних зв'язків у ці роки розглядається як шлях формування у школярів цілісних світоглядних уявлень про світ та діалектико-матеріалістичного світогляду [4].

Широка дискусія, що розгортається у 60–70-х роках, практично зводилася до визначення місця та призначення міжпредметних зв'язків у навчальному процесі. Одні вчені (Н.А. Сорокін, В.Н. Федоров та ін.) розглядали ці зв'язки як дидактичну умову формування діалектико-матеріалістичного світогляду. Другі (М.М. Скаткін, І.Я. Лернер та ін.), на основі аналізу досліджень, вважали міжпредметні зв'язки самостійним дидактичним принципом [5]. І.Д. Зверев, В.М. Максимова вважали міжпредметні зв'язки умовою розвитку і навчання учнів [6], а І.М. Козловська, В.К. Сидоренко та інші виділяли як самостійний напрямок інтеграції світогляду, до якого входять і міжпредметні зв'язки [7].

Ми згодні з твердженням М.М. Левіної, що міжпредметні зв'язки слід розглядати як самостійний комплексний напрямок в педагогічних дослідженнях [8]. Вони дозволяють ефективно впливати на формування в учнів наукової картини світу.

На новий рівень – рівень практичного застосування – міжпредметні зв'язки виходять у 1981/82 навчальному році. В цей період суттєвим досягненням є введення в програми спеціального розділу “Міжпредметні зв'язки”. Цей розділ допомагає вчителям пов'язати нові навчальні теми із опорними, необхідними для здійснення взаємозв'язку основних понять з предмета із вивченими раніше знаннями як з даного курсу, так і з інших дисциплін. При цьому, зазвичай, підкреслюється необхідність формування в учнів сучасної наукової картини світу.

В українській пресі 80-х років ХХ століття з'являється значна кількість публікацій з даної проблеми. Наприклад, тільки в журналі “Радянська школа” в період з 1980 по 1986 роки надруковані такі статті: Карасик С.М., Лосич Л.П. “З досвіду здійснення міжпредметних зв'язків шкільного курсу біології” (1980. – №10. – С. 70 – 74); Гуревич С.С. “Деякі аспекти міжпредметних зв'язків” (1981. – №4. – С. 83 – 85); Білий М.С. “Розкриття зв'язків між предметами природничо-математичного циклу” (1983. – №1. – С. 17 – 24); Федорець Г.П. “Формування системи знань у процесі навчання і виховання. Міжпредметні і внутріпредметні зв'язки – важливий фактор здійснення єдності виховання і навчання” (1983. – №2. – С. 59 – 68); Сорокати В.М. “З досвіду здійснення внутрі- і міжпредметних зв'язків” (1984. – №1. – С. 25 – 27); Мисечко О.Є. “Міжпредметні зв'язки дисциплін природничого циклу та іноземних мов” (1986. – №12. – С. 33 – 38).

Як бачимо із наведеного переліку, в педагогічній пресі цього періоду приділяється значна увага міжпредметним зв'язкам. Ще одним підтвердженням вищезазначеного було те, що вчителям загальноосвітніх шкіл рекомендували при написанні планів конспектів уроків та в календарно-тематичному плануванні виділяти окремий розділ міжпредметних зв'язків. Це дозволяло формувати в учнів на уроках із різних предметів більш цілісну наукову картину світу.

Приведений матеріал дозволяє дійти висновку, що предметна система викладання вимагає здійснення міжпредметних зв'язків для формування цілісної, а не фрагментарної, наукової картини світу і на її основі – наукового світогляду школярів. У подальшому можна детально проаналізувати стан проблеми в історії становлення педагогічної науки, концептуальні положення щодо міжпредметних зв'язків у працях класиків педагогіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Изд. АПН, 1955. – 474 с.
2. Песталотци И.Г. Избранные педагогические произведения. – М.: Просвещение, 1963. – Т. 2. – С. 175.
3. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. – М. – Л.: Изд. АПН, 1950. – Т. 8. – 776 с.
4. Межпредметные связи в учебном процессе. – М.: Просвещение, 1974. – 144 с.

5. Дик Ю.И., Пинский А.А., Усанов В.В. Интеграция учебных предметов // Сов. педагогика. – 1987. – № 9. – С. 42 – 47.
6. Зверев И.Д., Максимова Н. Межпредметные связи в современной школе. – М.: Педагогика. – 1981. – 160 с.
7. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійної технічної школи: Автор. дис. ... докт. пед. наук. – К., 2001. – 36 с.
8. Левина М.М. Межпредметные связи как дидактическая проблема и некоторые аспекты ее исследования // Сов. педагогика. – 1972. – № 8. – С. 135 – 140.

УДК 371.2

А. М. Луків

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ В АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ ПРИ ХДУ

Сучасна педагогічна думка активно звертається до проблем розвитку особистості, шукає шляхи і механізми інтелектуального та духовного зростання молоді. Вирішення цих питань спонукає до створення навчальних закладів нового типу. Пріоритетною галуззю гуманітарної науки є дослідження методів та прийомів роботи з обдарованою молоддю. До цієї проблеми зверталися вітчизняні науковці й практики В. Анікіна, О. Заболотний, Н. Кушнарєнко, Н. Нев'ярович, О.Павленко, Н. Сергєєва, О. Тягушева, В. Шейко та ін. Ними зроблено певний внесок у розв'язання таких актуальних питань як: проблеми пошуково-дослідницької діяльності учнів у середніх навчальних закладах, взаємодії школи та вищих навчальних закладів, передумов інтелектуального розвитку особистості, ролі Малої академії наук у формуванні навичок наукової творчості учнів.

Одним із наріжних напрямів діяльності сучасного навчального закладу нового типу є науково-дослідницька робота. Нашим завданням постає систематизація та узагальнення досвіду роботи педагогічного колективу ліцею в аспекті розширення світогляду учнів, формування навичок наукового дослідження, вивчення і поширення передового практичного досвіду. Така робота спрямована на всебічну підготовку старшокласників до науково-практичної діяльності як під час навчання у середньому, згодом – вищому навчальному закладі та у подальшій науковій творчості.

Академічний ліцей, створений при Херсонському державному педагогічному університеті, – це не тільки заклад, що об'єднав навколо себе талановиту молодь Херсонщини, а й творча лабораторія при ХДУ, де апробуються на практиці найпередовіші досягнення науково-педагогічної думки. Основна мета ліцею – збагатити учнів знаннями понад державний мінімум, забезпечити ґрунтовну допрофесійну підготовку і подальше успішне навчання у вищих навчальних закладах, створити всі умови для самореалізації та всебічного розвитку особистості. Тому найголовнішим пріоритетом в організації навчально-виховного процесу нашого закладу є науковий підхід до управлінських, навчальних та виховних аспектів. По-новому структурований зміст навчання, упровадження сучасних інформаційних технологій, які зумовлюють формування пізнавальних інтересів учнів, глибше сприйняття і розуміння теоретичного матеріалу, систематичне, цілеспрямоване впровадження на уроках завдань творчого характеру, профільне навчання – важливе підґрунтя для розвитку здібностей і формування практичних навичок майбутніх науковців.

Рівень занять з усіх спеціальностей у ліцеї відповідає вищому навчальному закладу. Протягом 5-ти років (2 роки – проліцейські класи, 3 роки – навчання в ліцеї) з учнями працюють не тільки викладачі ліцею (заслужені вчителі України, Соросівські вчителі, вчителі-методисти, спеціалісти вищої категорії), а й професорсько-викладацький склад університету (доктори та кандидати наук) і вчені з багатьох вузів України та зарубіжжя. Матеріально-технічна база ліцею (два Internet-класи, читальна зала та бібліотека, університетські читальні зали, лабораторії та обсерваторія) допомагає ліцеїстам у підготовці до засвоєння глибоких знань та під час роботи над першими науковими дослідженнями.